

children with hearing impairments. The analysis of the formation of the general study of deaf and hearing children. The theoretical approaches ND Yarmachenka, about the idea of a common training and education of deaf children and slyshaschih. The main conditions that make up the factors of integration and socialization of the child with a hearing impairment are highlighted MD Yarmachenkom from the study and analysis of archival materials, which it has not been found, for as well as research that was not available to the general public the deaf. The article examines the historical and theoretical approaches MD Yarmachenka to examine the practice and theory of general studies chuyuchih and children with hearing defects, which are described in scientific papers and historical documents exist that have defined and deterministic way to improve education of the deaf and slabochuyuchih children in democratic reforms in Ukraine.

Keywords: inklyuziya, socialization, integration, folk schools, special schools, intelligent scientific approach, cultural and historical conception L.S. Vygotskogo, principle of forming of vocal intercourse in close intercommunication with activity.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2014 р.

Статтю прийнято до друку 26.03.2014 р.

Рецензент: д. психол. н., проф. Фомічова Л.І.

УДК 159. 922: 37.015.3+376.1

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ “СОЦІАЛІЗАЦІЯ СЛАБОЗОРИХ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОГО ВИХОВАННЯ” В РУБІЖАНСЬКОМУ НРЦ “КРИШТАЛИК”

Колодна Н. А.

Система роботи з дітьми-інвалідами, що потребують корекції зору, повинна забезпечити комплексність й безперервність психолого-педагогічної допомоги для створення оптимальних умов їхнього розвитку та успішної соціалізації [2, с. 48-56; 3, с. 23]. Серед основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року – є побудова ефективної системи виховання, формування соціально зрілої творчої особистості, підготовка школярів до свідомого вибору сфери життєдіяльності.

Протягом останніх десятиріч зацікавленість науковців у дослідженні проблеми соціалізації дітей з психофізичними порушеннями помітно зростає (І.Д.Бех, В.І.Бондар, А.М.Висоцька, Г.М.Дульнев, І.Г.Єрьоменко, В.Ю.Карвяліс, С.Ю.Конопляста, Є.П.Синьова, С. В. Федоренко, А.Г.Шевцов та ін.). Дослідження окремих учених (І.П.Іванов, О.В.Коломійцева, І. В. Дмитрієва, О.Я.Савченко, В. О. Сухомлінський та ін.) присвячені проблемам психології особистості, її проявам у творчій діяльності, вивченню особливостей формування творчих здібностей у осіб з психофізичними порушеннями.

Прикладом сучасного навчального закладу для дітей зі значним та стійким зниженням зору, в якому реалізовується зазначений напрям роботи є Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік», де навчається 160 учнів з Луганської області та найближчих областей. Центр є експериментальним закладом регіонального рівня, базовим науково-дослідницьким майданчиком кафедри дефектології та психологічної корекції Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедри офтальмології Луганського державного медичного університету. Дослідження на базі Центру проводилося відповідно до науково-дослідної теми лабораторії діагностики та корекції психофізичного стану дітей та дорослих ЛНУ імені Тараса Шевченка: «Система психолого-педагогічного забезпечення професійно-трудової соціалізації осіб з особливими освітніми потребами» (реєстраційний номер 0110 У 007019) і в рамках реалізації планів науково-дослідного проекту регіонального рівня Департаменту науки і освіти України Луганської облдержадміністрації за темою: «Навчально-реабілітаційний центр як педагогічна система соціалізації дітей з особливими освітніми потребами» (наказ № 139 від 15.02.13 р.).

Мета даного наукового проекту – цілеспрямована, систематична організація процесу становлення творчої особистості учня за допомогою включення його в різні види діяльності з метою максимального розвитку його природних схильностей, задатків та здібностей.

Створення в освітньо-виховному закладі успішного процесу виховання, соціалізації дитини засобами творчості, її самореалізації, оскільки повноцінний розвиток особистості є гарантом суспільного благополуччя, – є соціально-педагогічний супровід учнів, який включає в себе наступні завдання: формування самостійної, відповідальної та соціально мобільної особистості зі зниженим зором, здатної до соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці, визначає необхідність широкого використання під час соціально-педагогічного супроводу різноманітних програм розвитку, соціальних навичок, здатності до особистісного самовизначення і саморозвитку.

За такого підходу об'єктом соціально-педагогічного супроводу виступає освітньо-виховний процес, а предметом – ситуація особистісного розвитку і виховання дитини як система взаємин зі світом, з оточенням, дорослими, однолітками, з самим собою.

Соціально-педагогічний супровід особистісного розвитку і виховання дитини має розглядатись як супровід міжособистісних взаємин (їх розвиток, корекція, взаємовплив).

Завдання соціально-педагогічного супроводу:

- попередження виникнення проблем особистісного розвитку і виховання дитини зі зниженим зором;
- допомога (сприяння) дитині зі зниженим зором у вирішенні актуальних завдань виховання і соціалізації:

- проблеми, пов'язані з вибором освітнього і професійного маршруту;
- порушення емоційно-вольової сфери, налагодженням взаємин з однолітками, вчителями, батьками;
- розвиток творчих здібностей учнів.

Основні показники розвитку творчих здібностей – це швидкість і гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність і сміливість.

Швидкість думки – кількість ідей, що виникають в одиницю часу.

Гнучкість думки – здатність швидко і без внутрішніх зусиль переключатися з однієї ідеї на іншу, бачити, що інформацію, отриману в одному контексті, можна використати в іншому.

Гнучкість – це добре розвинений навик переносу. Вона забезпечує вміння легко переходити від одних явищ до інших, своєчасно відмовлятися від скомпрометованого припущення, бути готовим до інтелектуально, ризику.

Оригінальність – здатність мислити нестандартно, здатність приймати рішення, що відрізняються від загальноприйнятих, парадоксальних, несподіваних.

Допитливість – здатність дивуватися, цікавість і відкритість до всього нового.

Точність – здатність удосконалювати ідеї, надавати закінчений вигляд свого творчого продукту.

Сміливість – здатність приймати рішення в ситуації невизначеності, не лякатися власних висновків і доводити їх до кінця.

Види (напрямки) роботи з соціально-педагогічного супроводу щодо розвитку творчих здібностей учнів: діагностика (індивідуальна і групова); соціально-педагогічна просвіта; формування естетично-гуманітарної культури; розвиток соціально-педагогічної компетентності педагогів, вихователів, шкільних психологів, батьків.

Соціально-педагогічний супровід є не простим поєднанням різноманітних методів діагностико-корекційної роботи з дітьми, а виступає як комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги слабозорій дитині у вирішенні завдань особистісного розвитку, вихованні, соціалізації.

Педагоги, шкільний психолог РНРЦ «Кришталік», які здійснюють соціально-педагогічний супровід, не лише володіють методиками діагностики, консультування, корекції, але й здатні до системного аналізу проблемних ситуацій, програмування і планування діяльності, спрямованої на їх вирішення, співорганізацію учасників освітньо-виховного процесу.

Соціально-педагогічний супровід різних груп дітей в нашому Центрі здійснюється по-різному. Як зазначав Р. Штайнер, перш за все, людину слід готувати до того, аби вона приєдналась до людей, була соціалізованою.

Опираючись на визначення соціалізації Л. С. Виготського й В. М. Синьова, як стихійного та одночасно організованого процесу здобуття особистістю якостей, необхідних для життя [1; 3], ми розглядаємо соціалізацію наших вихованців, як процес самовизначення та самостійного розвитку особистості в трьох сферах: діяльності; спілкування; самосвідомості засобами морально-естетичного, трудового та саме творчого виховання.

В Центрі соціально-педагогічний супровід особистісного розвитку і виховання дитини засобами творчості реалізовується, використовуючи декілька видів педагогічного впливу.

Перший – це супровід-співробітництво дорослого і дитини, педагога і учня. Суть співробітництва як педагогічної інновації досить детально відображена у працях Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, С. Лисенкової, Є. Ільїна та інших відомих педагогів і полягає в наступному: дорослий (педагог) і дитина спільно вирішують особисту, навчальну, життєву ситуацію, в якій опинився підліток, разом шукають з неї вихід. Педагогічний ресурс супроводу-співробітництва певним чином унікальний: дорослий допомагає дитині усвідомити сутність проблеми, виявити власні реальні та потенційні можливості, подумки приміняти варіанти рішень і обрати найбільш оптимальний із них. Супровід-співробітництво передбачає спільне планування дорослого і дитини, аналіз, співтворчість, рефлексію, вимагає дій, необхідних для наступного самостійного подолання проблем, які виникли, тобто прояву особистої відповідальності, творчості, власних унікальних якостей учня.

Другий – це супровід-ініціювання, відомий з часів Сократа, суть якого чудово сформулювала М.Монтессорі: «Допоможи мені це зробити самому, нічого не роблячи за мене, спрямуй у потрібне річище, підштовхни до рішення, а все інше я зроблю сам». Організуючи супровід-ініціювання, педагог створює слабозорому учню необхідні умови для вільного, індивідуального, самостійного вибору шляху та засобів вирішення виховних завдань і, тим самим, сприяє учня відкрити загальновизнані моральні істини. «Винаходжуючи велосипед», учні реалізують свій особистісний творчий потенціал і водночас збагачують, розвивають його, при цьому зберігаючи

його індивідуальну своєрідність.

Третій – це супровід-попередження, коли особливого значення набуває специфіка підліткового віку, обмеженості індивідуального досвіду дитини зі зниженим зором. У цей період підлітки часто не усвідомлюють, до яких саме наслідків можуть призвести їхні дії, вчинки і навіть слова. Вони не в змозі вчасно помітити ознак неблагополуччя в різних видах діяльності, міжособистісних взаєминах із однолітками та дорослими, у власній поведінці. Випереджаючи небажані події, передбачаючи їх можливий негативний розвиток, педагог в рамках супроводу-попередження передбачає невірні кроки дитини і, тим самим, допомагає обрати адекватні рішення, з урахуванням поведінки та діяльності проблемного підлітка. При особистісно зорієнтованому підході до виховання найбільш поширеним є супровід-попередження, що реалізується в нашій школі у формах діагностичних засобів і тренінгових методик. У сфері виховання він здійснюється, починаючи з визначення емоційний переживань підлітка, гострота яких залежить від актуальності проблеми та її значущості для дитини, а зовнішні прояви – від типологічних особливостей підлітка. Глибокі переживання, як правило, охоплюють усе єство зростаючої особистості, відсунувши на задній план повсякденні справи і турботи. У цій ситуації логіка дій педагога допомагає підлітку розібратися в сутності проблеми, намітити можливі варіанти дій по її вирішенню, обрати найбільш оптимальний з них, стимулювати виконання прийнятого рішення.

Навчально-виховний процес в нашому Центрі спрямований на становлення стратегій побудови розвивального способу життя, на виховання вільної й відповідальної особистості зі зниженим зором. Розвинена відповідальність пов'язана з усвідомленням людиною своєї незалежності, самостійності, а також із впевненістю, здатністю до самоконтролю, саморегуляції поведінки, самопомоги. Одна з важливих якостей відповідальної особистості – зверненість вимог до самої себе. Відповідальну особистість характеризує готовність до подолання труднощів, здатність адекватно оцінювати свої можливості й труднощі в розв'язанні конкретної життєвої ситуації. НРЦ «Кришталік» покликаний забезпечити ефективне розв'язання таких завдань освіти дітей з особливими потребами:

- формування позитивного ставлення до себе, інших, навколишнього світу (самоповаги і впевненості у собі; позитивного ставлення до свого розвитку, здоров'я; ініціативності, уміння ставити мету, уміння визначати пріоритети в роботі й особистому житті; планувати час; позитивного ставлення до змін; визнання феномену людської неповторності, творчості);
- розвиток умінь і навичок, необхідних для ефективної комунікації;
- розвиток конструктивного мислення (розв'язання проблем і прийняття рішень, ефективного використання найрізноманітніших технологій);
- формування вмінь і навичок співробітництва і роботи у групі (розуміти мету і культуру групи й успішно в ній працювати; планувати й приймати рішення спільно з іншими членами групи, поважати думку інших тощо).

Система виховної роботи центру, спрямована на те, щоб допомогти дитині з особливими освітніми потребами визначитися, у виборі життєвого шляху, знайти вихід з проблемної життєвої ситуації, вибрати режим інтелектуального та емоційного навантаження [2].

Пошук ефективної системи корекційного впливу на процес творчого самовизначення дитини з особливими освітніми потребами в нашому закладі успішно реалізується у програмі «Паростки надії» – основними напрямками якої є: громадсько –патріотичне виховання; правове, превентивне, національне, морально-етичне виховання; спортивно-оздоровча робота; екологічне та художнє-естетичне виховання.

Ця програма допомагає педагогічному колективу створити всі умови, щоб кожна дитина змогла знайти справу по душі, самовтілитися, самореалізуватися, розвивати свій творчий потенціал.

Основна мета програми:

1. самореалізація сліпих та слабозорих дітей;
2. оптимальний розвиток особистості у відповідності зі схильностями та здібностями;
3. індивідуальний розвиток творчих можливостей;
4. підтримка ініціативи і творчих починань.

У реабілітаційному центрі діють клуби за інтересами: клуб «Джерельце», «Обов'язок », «Етикет», клуб «Здоров'я»

Діяльність цих клубів забезпечує змістовне дозвілля, формування поваги до народних традицій, національних цінностей, пропаганди здорового способу життя, почуттів любові до України, рідного краю, розвиток етичних, естетичних норм.

Своєрідним інститутом соціалізації наших вихованців є шкільне дитяче об'єднання «Кристал». Головною метою якого є: розвиток особистості дитини, її соціальної активності, організаторських умінь та навичок; формування культури діяльності та спілкування; реалізація творчих якостей та здібностей; набуття соціального досвіду.

В «Кристалі» діє шкільний сектор «Дивосвіт», який залучає якомога більше дітей до позаурочної

діяльності; до організації змістовного дозвілля із урахуванням їх інтересів; до розвитку ініціативи; до організації колективних творчих справ таких як: традиційний збір –презентація «Знайомтеся – це Ми», «День Милосердя», конкурси Чарівності, свято Першого дзвоника, най улюбленіше учнями Свято Честі.

Індивідуалізація слабозорої дитини у дозвільній сфері характеризується такими показниками, як наявність власної точки зору та здатність її змінювати, рівень самоповаги, почуття власної гідності, прагнення до самовираження[4].

В центрі проводяться багато виховних заходів серед яких: День Педагога, «Новорічний калейдоскоп», святкові акції до Дня Жінок, Веселий ярмарок, конкурси читців, традиційний Творчий марафон – «Свято творчого натхнення». Творчий марафон вже був присвячений танцювальному, пісенному мистецтву, живопису, а в цьому році – театральному мистецтву.

Під час організації та проведення виховних заходів обов'язково враховуються індивідуальні можливості та вікові особливості. В таких заходах дитина має можливість виявити свої інтереси та здібності. Завдяки ним прищеплюється почуття прекрасного, розуміння мистецтва, культури, тобто вміння розуміти і творити життя за законами краси.

Велику увагу колектив Центру приділяє гуртковій роботі. В нашому закладі працює 12 гуртків, з них 8 гуртків виготовляють роботи з природного матеріалу; паперу; тканини та штучного хутра.

Саме в процесі виготовлення творчих робіт формуються більш тісні стосунки між дорослими та дітьми. Завдяки педагогам вони поринають в чарівний світ творчості та фантазування. Робота в цих гуртках прививає навички охайності, розвиває зоровий, кольороуяву, корегує дрібну моторику, розвиває індивідуальність, розширює кругозір.

60 % дітей охоплено музичними гуртками. Естетичне світосприйняття можна виховувати шляхом виявлення музично-естетичних відчуттів у виразних рухах. Ми залучаємо дітей до мистецтва хореографії. У нас діє 4 гуртка: «Духовий оркестр», «Дитячий хор», танцювальний гурток «Ритм», вокальний ансамбль «Промінчики».

Робота в цих гуртках допомагає долати млявість, пасивність, сприяє самоствердженню, розвиває емоційно-вольову сферу, формує естетичне світосприйняття.

Вже традиційно стало готувати та проводити виставки дитячої творчості до загальношкільних свят – Дня Милосердя, Свято Честі, Творчого марафону. Діти із задоволенням разом з батьками відвідують шкільні виставки малюнків та поробок.

Неодноразово наші діти брали участь у міських, регіональних, обласних, всеукраїнських конкурсах, фестивалях дитячої та юнацької творчості та займали призові місця :

- I та II місця в обласному конкурсі «Голуб Надії» (переможці були нагороджені путівками до УДЦ «Молода Гвардія» та ДОТ «Артек»);
- Призві місця у номінації «Образотворче мистецтво» в обласному Всеукраїнському Благодійному фестивалі дитячої та юнацької творчості «Звичайне диво»;
- Були лауреатами місцевого конкурсу «Зорі надії», «Різдвяна феєрія»;
- Ансамбль «Промінчики» стали лауреатами міського конкурсу – фестивалю патріотичної пісні «Голос серця», тощо.

Педагогам нашого центру вдалося так спланувати роботу за естетично- художнім напрямком, що наші діти визначають свій шлях у житті пов'язуючи його з творчою діяльністю. Випускники центру продовжують навчання в Луганському обласному училищі-інтернаті за спеціальністю флорист, навчаються в Луганській Академії мистецтв по класу гітара, Ліщінський Артур став художнім керівником вокально-інструментального ансамблю міста Красний Луч.

Завдяки створенню умов для розвитку індивідуальних творчих здібностей дітей з особливими освітніми потребами (а саме сліпих та слабозорих, дітей з порушенням координації рухів) наші вихованці, мають можливість доторкнутися до світу прекрасного, творити та розвиватися.

Однак сьогодні ще рано ставити крапку на експерименті. Пошук триває. Останнім часом він ускладнився поглибленням кризового стану нашого суспільства, нерозумінням, а інколи і свідомим гальмуванням процесу розвитку навчально-реабілітаційних центрів. Потребують подальшого теоретичного та практичного розв'язання проблеми забезпечення єдності педагогічної, фізичної, медичної, соціальної реабілітації; педагогізації медичної реабілітації; розробки змісту та технологічного забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку й саморозвитку дитини зі зниженим зором; опанування педагогами досконалих діагностичних, терапевтичних, корекційних методів.

Література

1. Бистрова Ю. О. Комплексна медико-психолого-педагогічна реабілітація дітей з вадами зору в умовах навчально-реабілітаційного центру / Ю. О. Бистрова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та

спеціальна психологія: зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – № 10. – С. 7 – 10. **2. Бондар В. І.** Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: навч. посіб. / В. І. Бондар. – К.: Наш час, 2005. – 176 с. **3. Синьов В. М.** Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії / В. М. Синьов. – К.: «МП Леся», 2010. – 779 с. **4. Синьова Є. П.** Тифлопсихологія: підручник / Є. П. Синьова. – К.: Знання, 2008. – 365 с.

References

1. Bystrova Yu. O. Kompleksna medyko-psyhologo-pedagogychna reabilitasiya ditey z vadamy zoru v umovah navchalno-reabilitasiynogo sentru / Y. O. Bystrova // Naukovyy chasopys NPU im. M.P.Dragomanova. Seriya 19. Koreksiyna pedagogika ta spetsialna psyhologiya : zb. nauk. pras. – K.: NPU im. M.P.Dragomanova, 2008. – № 10. – С. 7 – 10. **2. Bondar V.I.** Problemy koreksiynogo navchannya u spetsialniy pedagogisi : navch.posib. / V.I.Bondar. – K.: Nash chas, 2005. – 176 с. **3. Synov V.M.** Psyhologo-pedagogichni problemy defektologiyi ta penitensiyariyi/ V.M.Synov. – K.: «MP Lesya», 2010. – 779 с. **4. Synova Ye.P.** Tyflopsyhologiya : psdruchnyk. – K : Znannya, 2008. – 365 с.

Колодна Н. А. Реалізація проекту “Соціалізація слабозорих дітей засобами творчого виховання” в Рубіжанському НРЦ “Кришталік”

У статті викладено основні напрямки роботи навчально-реабілітаційного центру з супроводу, підтримки і забезпечення успішної соціалізації дітей зі зниженим зором в умовах спеціального навчання. Розглянуто основний напрямок роботи - виховна та корекційна спрямованість діяльності колективу з формування творчої особистості учня. Позначено основну мета проекту творчого розвитку дитини: самореалізація сліпих та слабозорих дітей; оптимальний розвиток особистості у відповідності зі схильностями та здібностями; індивідуальний розвиток творчих можливостей; підтримка ініціативи і творчих починань учнів. Представлено завдання соціально-педагогічного супроводу з розвитку творчих здібностей дітей. Розглянуто види (напрямки) роботи з соціально-педагогічного супроводу щодо розвитку творчих здібностей учнів: діагностика (індивідуальна і групова); соціально-педагогічна просвіта; формування естетично-гуманітарної культури; розвиток соціально-педагогічної компетентності педагогів, вихователів, шкільних психологів, батьків. Висвітлено основні напрямки виховної роботи: суспільно-патріотичне виховання; правове, превентивне, національне, морально-етичне виховання, спортивно-оздоровча робота; екологічне та художньо-естетичне виховання. Висвітлено результати діяльності колективу та досягнення учнів за останні 7 років експериментальної роботи.

Kolodna N. A. Realizatsiya proekta “Sotsializatsiya slabovidyayushchikh detey sredstvami tvorcheskogo vospitaniya” v Rubezhanskom URЦ “Хрусталик”

В статье изложены основные направления работы учебно-реабилитационного центра по сопровождению, поддержке и обеспечению успешной социализации детей со сниженным зрением в условиях специального обучения. Рассмотрено основное направление работы – воспитательная и коррекционная направленность деятельности коллектива по формированию творческой личности ученика. В статье обозначены основные цели проекта творческого развития: самореализация слепых и слабовидящих детей; оптимальное развитие личности в соответствии со склонностями и способностями; индивидуальное развитие творческих возможностей, поддержка инициативы и творческих начинаний учеников. Представлены задачи социально-педагогического сопровождения в развитии творческих способностей детей. Рассмотрены виды (направления) работы по социально-педагогическому сопровождению развития творческих способностей учащихся: диагностика (индивидуальная и групповая) социально-педагогическое просвещение, формирование эстетически-гуманитарной культуры, развитие социально-педагогической компетентности педагогов, воспитателей, школьных психологов, родителей. Освещены основные направления воспитательной работы: общественно-патриотическое воспитание; правовое, превентивное, национальное, морально-этическое воспитание, спортивно-оздоровительная работа; экологическое и художественно-эстетическое воспитание. Освещены результаты деятельности коллектива и достижения учеников за последние 7 лет экспериментальной работы.

Kolodna N. A. Project implementation “Through the creative development of the socialization of children with visual impairments” in Rubezhnoie teaching and rehabilitation center “Crystalline”

The article outlines the main areas of work training rehabilitation center for maintenance, support and successful socialization of children with visual impairments in terms of special education. The main directions of work – educational and correctional orientation of collective activity on the formation of a creative individual pupils. The article outlined the main objective of the project creative development: self-realization of the blind and visually impaired children, the optimal development of the individual in accordance with the inclinations and abilities, personal development of creative opportunities, support initiatives and creative endeavors pupils. Presented problems of socio-pedagogical support in the development of children's creative abilities. The types (direction) of socio-pedagogical support of the development of creative abilities of pupils: diagnostics (individual and group), socio-pedagogical education, the formation of an aesthetical and humanitarian culture, the development of social and pedagogical competence of teachers, educators, school counselors, and parents. Highlights of educational work: social-patriotic education, legal, preventive, national, moral and ethical education, sports and recreation activities, environmental and artistic and aesthetic education. The article outlines achievement of pupils in the last 7 years of experimental work.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2014 р.

Статтю прийнято до друку 20.03. 2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Бистрова Ю.О.